

Вредносна усмерења грађана у променама после 2000. године. Поводом књиге Загорке Голубовић и Исидоре Јарић *Култура и преображај Србије* (Службени гласник и *Res publica*, Београд 2010)

У издању Службеног гласника и Задруге за интелектуалне услуге *Res publica* 2010. године изашла је монографија Загорке Голубовић и Исидоре Јарић *Култура и преображај Србије: вредносна усмерења грађана у променама после 2000. године*. У питању је још једна у низу књига наше афирмисане научнице Загорке Голубовић, те прва коауторска монографија сараднице Института за филозофију и друштвену теорију Исидоре Јарић. Реч је о резултатима насталим у оквиру истраживања "Промене вредносних система у Србији после 2000. године", интердисциплинарном пројекту који последњих година систематски прати промене у ставовима и вредностима грађана у транзицијском периоду. До сада је из оквира поменутог пројекта произашао низ чланака и студија у научним зборницима и часописима (као и монографске публикације у издању Службеног гласника и Фондације "Хајнрих Бел"), а књига *Култура и преображај Србије* најновија је синтеза добијених резултата. Ова књига има 212 страна, и подељена је на три централна сегмента: први је поглавље ауторке Загорке Голубовић, други поглавље из пера Исидоре Јарић, а трећи Прилог (З. Голубовић, Р. Дрезгић, И. Јарић – Пројекат за проучавање културе и вредности у процесу транзиције у Србији). На крају монографије објављен је и упитник коришћен при истраживању, те именски регистар.

Први, и најобимнији део књиге представља ауторски допринос Загорке Голубовић. На почетку ауторка дефинише у теоријском и методолошком смислу централни појам истраживања (култура), по чему се приступа анализи резултата истраживања (у поглављу "Култура у свакодневном животу"). Ауторка се у истраживању служи методама квалитативне анализе, на првом месту интервјуом, чијом се анализом дошло до три "кода" (где су кодови означени синтагмама "освешћен живот", "конзументи културе" и "голи живот") у којима се изражавају разлике између ставова испитаника у односу на разумевање смисла и значаја културе, и присуство или одсуство културних активности у свакодневном животу. Током целе анализе у овом поглављу подастиру се и делови разговора са испитаницима који, осим што представљају антрополошку евиднецију истраживања и потврду нађених резултата, истовремено дају и живу слику културне свакодневице информаната. Ауторка се критички осврће на преовлађујући културни модел свакодневног живота у Србији за који сматра да има и изразити политички циљ, да "спута ослобођену енергију грађана, будући да новодошле неспремне власти, које нису извршиле

потпуни дисконтинуитет са бившим режимом, нису имале јасну и артикулисану стратегију постоктобарског развоја".

Иницијатори и агенси таквог културног модела су тема идућег поглавља монографије ("Поглед одозго – из угла представника политичке структуре"). Овај пут извори за анализу добијени су путем интервјуа са представницима власти, и то републичких посланика и одборника локалних скупштина из владајућих и опозиционих странака, где се као резултат јавља и чињеница да се одговори политичких дужносника у знатној мери подударају са ставовима грађана о основним проценама друштвене ситуације у периоду транзиције и места културе у стратегији друштвено-политичког развоја земље. Такође, истраживање је извршено и са испитаницима који су чланови и активисти омладинских групација и удружења из Београда и унутрашњости са којима су обављени групни интервјуи (поглавље "О појави алтернативних културних пракси – канцеларије за младе"). Ауторка закључује да се на основу разговора са овом скупином испитаника можда наговештава нешто мање сива слика стања духа код младих у Србији, која је постала опште место медијског дискурса, а често и многих истраживања, с обзиром на то да се у одређеним структурама млади постепено све више појављују као креатори и иницијатори културних програма, а не само пасивни конзументи.

У тексту "Место отпора" ауторка Исидора Јарић, заснивајући своју интерпретацију на Грашијевом концепту културне хегемоније, покушава да реконструише хегемони културни модел унутар различитих појединачних субкултурних дискурса и пракси у исказима испитаника који показују маргинализована и субверзивна стајалишта обрасцима културне хегемоније, а помоћу којих је можда могуће мапирати места и социјалне актере који могу потенцијално постати носиоци нових промена. Кроз текст се, паралелно са исказима испитаника, уочавају преовлађујући ре-сентимани сапетости унутар ограниченог простора, скрајнутости од главног тока, осећаја разочараности и сл. Међутим, ауторка на основу налаза из разговора са испитаницима лоцира и одређене стратегије отпора доминантном културном моделу, и то стратегију игнорисања, негирања хегемонског културног модела, активног супротстављања, и сл., али и стратегије конформирања и препуштања.

На крају, закључак не одише превеликим оптимизмом, имајући у виду ауторкино стајалиште да су млади напуштени од стране друштва чији су део, што они супституирају честим стварањем имагинарног простора унутрашње фантазије/слободе.

Срђан Радовић